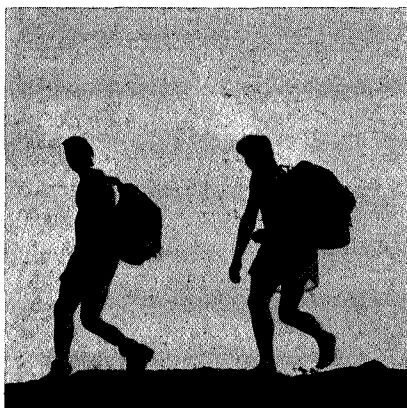

*Slik åpner seg mer og mer
de gamle fjell for stadig fler.
Hvor grensene fram seg flytter,
der kommer det nye hytter.*
:/: Her vardes opp så mangen sti,
hvor TT kommer, følger vi. :/:

*Hvem er det som her står bak
og kjemper for så god en sak?
Hvem gir dette tegnet mening?
Jo, Trondhjems Turistforening.*
:/: Og vi kan være stolt av det:
Det er oss selv som er TT! :/:

*Nu TT er seksti år,
så trofast ring om den vi slår.
I aften vi jubilerer,
vi minnes dens pionerer.*
:/: Til lykke med de seksti år.
Kom la oss ta en jubeltår! :/:

Gunnar Schulerud.

Arne Falkanger

Litt om Trøndelags fjellflora.

De fleste fjellvandrere har sikkert beundret de mange vakre arter som fjellfloraen byr på. Hvem kjenner ikke issoleien (*Ranunculus glacialis*), høyderekordholderen blant våre blomsterplanter. Helt opp til 2370 m har Reidar Jørgensen funnet den på Galdhøpiggen. Og reinrosen (*Dryas octopetala*) som kan opptre i slike mengder at den farger fjellvidda kvit, er et betagende syn. I vår beundring for fjellplantene ligger også noe respekt fordi vi vet hvilke ekstreme livsvilkår de lever under.

Vi kan vel være enige om at naturfølelsen kan gjøres rikere om en tar seg tid til å se litt nærmere på det avvekslende og merkelige planteliv som våre høgfjell byr på. Endel arter finner vi overalt, men mange er det vi kaller økologiske spesialister, d.v.s. de setter bestemte krav til det miljø de skal vokse i. Noen liker ikke snødekke om vinteren og har slått seg ned på rabbene der vinden sørger for å feie snøen vekk. Av typiske rabbplanter har vi yndige arter som grepplyng (*Loiseleuria procumbens*) og fjellpryd (*Diapensia lapponica*). Begge blomstrer på et tidlig tidspunkt da fjellet ellers virker grått og ensformig. Med sine læraktige blad er de tilpasset et voksested som både sommer og vinter er utsatt for sterk uttørking.

Andre arter trenger langvarig snødekke. Et sted hvor snøen ligger lenge, kalles et snøleie. Av snøleieplanter kan nevnes snøgras (*Phippisia algida*), et lite gras som helst vil ha overrisling av smeltevann hele sommeren, videre de fleste bergsildrearter (*Saxifraga*) og den gule snøsoleien (*Ranunculus nivalis*). Den siste er sjelden, den fins på Knutshø og i Gruvedalen i Sunndalsfjellene, men er ikke sett i Troll-

Oscar A. Jobansen

Greppløng

heimen. Antakelig er den i Børgefjell-området i Nord-Trøndelag, den er nemlig tatt på svensk side av grensa.

En del arter trives bare på kalkfattige, «sure» bergarter, hit hører fjellmarikåpe (*Alchemilla alpina*) og bregnen hestespreng (*Cryptogramma crispa*). Denne bregnen som er farlig for hester, synes ikke å være alminnelig i Trøndelags fjell, noe som kartet fig. 1 viser. På kartet er avsatt en prikk for hvert sted planten er funnet, en får da en grei geografisk oversikt over dens utbredelse.

Den mest interessante del av vår fjellflora holder til på kalkrike bergarter. Særlig er de lause glimmerskifrene et utmerket substrat for mange av aristokratene blant fjellplantene. En trenger ikke store geologiske kunnskaper for å finne fram til kalkrike fjell. Plantene gir selv beskjed og den mest sikre og iøynefallende kalkindikator er reinrosen. Har en først kommet til et sted hvor den vokser, vil en snart kunne oppdage mange fine og sjeldne arter. I Snøhetta—Ørkelhø-traktene vokser den lille høgfjellsklokken (*Campanula uniflora*). Den har en merkelig utbredelse i Skandinavia. I Syd-Norge fins den i et lite område fra Vågå—Lom til Kviknefjellene. Nordpå har den et større felt fra Saltdalen til Nord-Troms. Den er det en kaller en bisentrisk art fordi den opptrer i to vidt atskilte områder i Skandinavia. Forøvrig fins den i de arktiske strøk, men ikke i Mellom-Europas fjell.

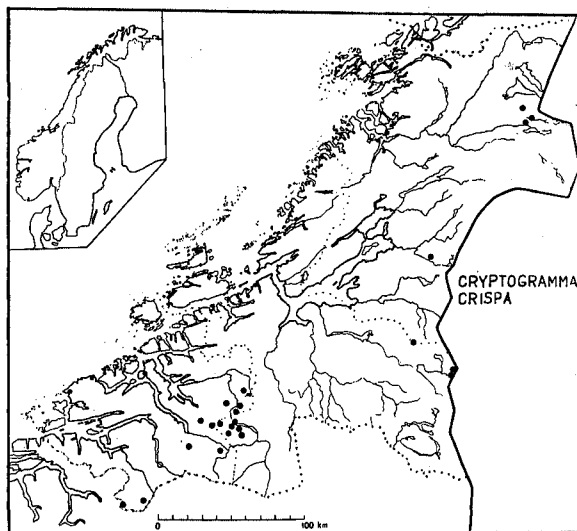
Snøgras

Olav Gjærevoll

Ellers finner en i kalkfjellene flere erteblomster, vakre gule og blå mjeltarter (*Astragalus*, *Oxytropis*), gullmyrklegg (*Pedicularis Oederi*), blindurt (*Melandrium apetalum*) og ikke å forglemme den lille orkideen, fjellkurle (*Chamaeorchis alpina*). Den er ofte å finne i Dovre—Trollheimen-området, men ellers er den sjelden i Trøndelagsfjellene. (Se kartet fig. 4.) Se godt etter den, den kan kunsten å gjemme seg bort!

Starrartene tilhører en planteslekt som er meget interessant selv om de kanskje ikke er så meget for øyet. I Trøndelags fjell vil en kunne møte bortimot 40 arter. En viktig art er dubbestarr (*Carex misandra*). Den fins fra Lesja til Rindal og Rennebu og dessuten nordpå i Troms. I likhet med høgfjellsklokken er den altså en bisentrisk art. Det kan være verdt å være på utkik etter den i fjellene på nordsiden av Rindalen og likeså i Iglefjellområdet mellom Soknedal og Rennebu.

Rabbestarr (*Carex glacialis*) er den mest sjeldne av alle. Hittil er den bare funnet på fjellene ved Stotli, på Hemre Gjevilvasskammen, Tyrikvamsfjell og Svahø nord for Gjevilvatnet, i Nekådalen i Singsås, på Hilmovola og Løvovola i Tydal og Dalvola i Meråker (fig. 5). På de mest avblåste og værharde skiferryggene sitter denne lille starrarten, kanskje helt alene fordi den tåler uttørring bedre enn de fleste, eller den har selskap av bergstarr (*Carex rupestris*), rublomarter (*Draba fladnizensis* og *Draba nivalis*), snø-

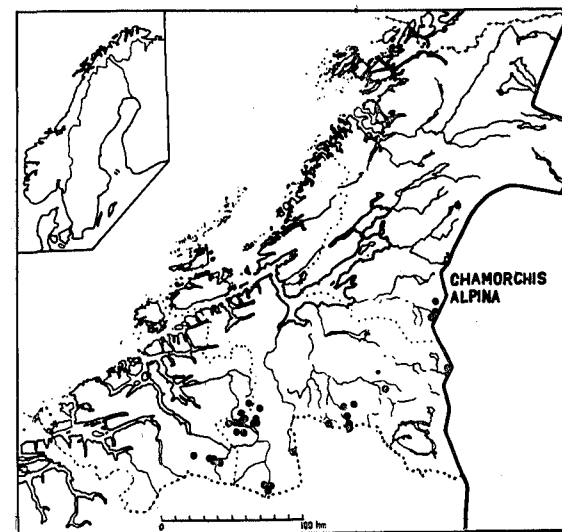

mure (*Potentilla nivea*) og nålarve (*Minuartia rubella*). Flere av disse er sjeldne i Trøndelag og i sin utbredelse begrenset til Knutshø—Trollheimen-strøket, snømuren er funnet så langt nord som til Gynnulfjell vest for Støren.

Dette karakteristiske plantesamfunnet på kalkrik glimmerskifer vil jeg gjerne gjøre fjellvandlerne oppmerksomme på, det er viktig å få fastslått utbredelsen av de nevnte artene.

Det har lenge vært kjent at Oppdal og Sunndalen har de rikeste plantefjell i Syd-Norge. Det gjelder særlig Knutshø, fjellene ved Gruvedalen og Reppdalen og en del fjell i Trollheimen. Der vokser mange arter som en først finner igjen langt oppe i Nord-Norge (bisentrisk arter) og også noen som bare fins i dette område i Skandinavia (unisentrisk arter), eksempler på det er Knutshø-rapp (*Poa stricta*) og norsk malurt (*Artemisia norvegica*).

Hvorfor har så mange sjeldne arter slått seg ned i akkurat dette område? Vitenskapen nøyer seg ikke med å slå fast at plantene er der, den vil også vite *hvorfor* de er der. Det vil føre for langt å gå inn på disse problemer i detaljer, jeg vil vise interesserte til professor Rolf Nordhagens avhandlinger. Det alminnelige synet både blant

geologer og biologer er at det under siste istid har vært isfritt land på Mørekysten og at store deler av vår fjellflora har «overvintret» der. En har da også de geologiske bevisene for at så har vært tilfelle. Forholdene har med andre ord vært noenlunde de samme som på Grønland og Svalbard i våre dager. En kan vel gå ut fra at flere av Trollheimens topper har stukket opp av isen.

De viktigste botaniske bevisene har en i de såkalte vestarktiske artene. De fins foruten i Skandinavia, på Svalbard, Grønland, i arktisk Nord-Amerika og Øst-Sibir, men ikke i Europa og Vest-Sibir. Disse artene kan umulig ha vandret inn i Norge syd- eller østfra etter istia, men må være rester av en eldgammel flora fra før siste istid.

At overvintreterne idag har sin hovedutbredelse i fjellstrøkene et godt stykke innenfor kysten, skyldes sikkert både klimatiske og geologiske årsaker og at mange av dem har «overvintret» på unna-bakker langt inne i landet. En hel del av overvintreterne har greidd å spre seg gjennom heile fjellkjeden, andre har bare kommet et stykke på vei. Noen har ikke kommet lenger enn til Trollheimen—Sunndalen—Knutshø, andre har nådd inn på Rørosvidda, til Sylene, Härjedalen, Jämtland og Meråkerfjellene. For de fleste kan en kon-

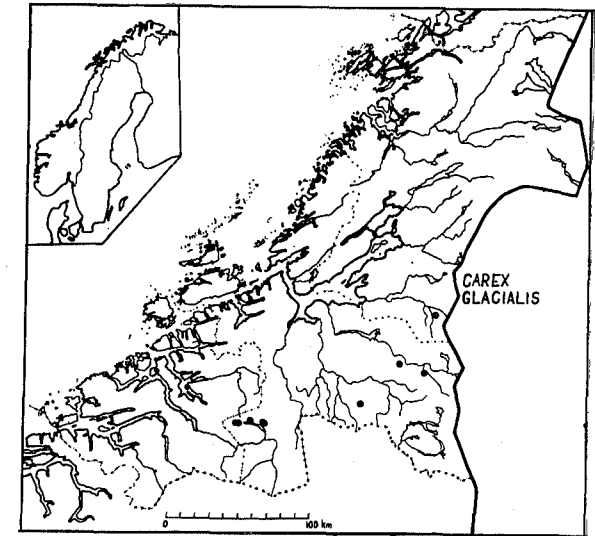
statere en merkbar uttynning i forekomstene østover. Rabbestarr er en av de artene som antyder vandringsveien mot øst (fig. 5). To arter som bare fins i Sør-Norge, gullmyrkløgg (*Pedicularis Oederi*) og myrtust (*Kobresia simpliuscula*) har begge nådd Snåsafjellene etter det en nå vet. Kartet over fjellkurlens utbredelse (fig. 4) gir også uttrykk for samme vandringsvei.

Siden nå svært mange av våre sjeldnere fjellarter er bundne til kalkrike bergarter, vil de ha hatt lettest for å vandre i et strøk hvor disse bergartene er noenlunde sammenhengende. Det går også i virkeligheten et belte med lause bergarter fra Dovre og østover til fjellene i Jämtland og Härjedalen.

Klimasvingningene etter istia har sikkert hatt en stor innflytelse på fjellplantenes utbredelse. I tidsrommet eldre steinalder—bronsealderen (9000—2500 år før vår tid) var det en varmere periode enn den vi nå har (den postglasiale varmetid). Da lå skoggrensene meget høyere enn nå, i de indre strøk av Trøndelag kanskje heile 2—300 meter høyere. Det vil si at store områder som nå er snaufjell, den gang var dekket med skog. Mange steder ble da sikkert fjellplantene utkonkurrert av skogen og siden kan de ha hatt vanskelig for å gjenvinne det tapte terreng. Det forklarer de store sprang i utbredelsen som mange arter viser.

I Budal og Singsås vokser den praktfulle søteroten (*Gentiana purpurea*). Vi må heilt sør til Ringebu for å finne dens nærmeste voksesteder. For denne plantes utbredelse har menneskene vært medbestemmende. Roten har vært et meget benyttet legemiddel i folke medisinen, den har til og med vært eksportvare til Sverige, og følgen er blitt at søterot er utryddet mange steder. Jeg vil be interesserte å se etter denne planten i Soknedal, Støren, Haltdalen og Ålen.

På et par steder ved Aursunden vokser korgblomsten sibirstjerne (*Aster sibiricus*). Dens utbredelse er et mysterium. Den fins ingen andre steder i Norge, nærmeste voksested ligger i Finland. Muligens har vi her å gjøre med en plante som hadde en langt større utbredelse tidligere umiddelbart etter istia. Den perioden måtte iallfall være den beste for fjellplantene, før skogen vandret inn. Forekomsten ved Aursunden kan være de siste rester av det utbredelsesområde sibirstjernen engang hadde i Norge. (Planten er fredet ved Aursunden.)

Vårt kjennskap til Trøndelags fjellflora er ennå meget mangelfull, det er i virkeligheten bare små områder som er detaljundersøkt. Best kjenner en floraen på Knutshø og i Sylene. Bra kjent er visse deler av Trollheimen, særlig fjellene i Storlidalen. Der har amatørbotanikeren, gårdbruker Johannes Haugen, gjort en stor vitenskapelig innsats. I de siste år har Budalsfjellene blitt undersøkt av handelslærer Tore Ouren og en mengde interessante ting er kommet for dagen. Fra Rørosvidda har en mange opplysninger, men ingen detaljundersøkelser. Skolebestyrer Andreas Notø har skrevet Meråkers flora og vist hvor rikt dette område er. Notø har også foretatt en del undersøkelser i Snåsafjellene. Fra Nordli har en Yngvar Mejlands undersøkelser. Fra alle de andre fjellstrøkene har en bare enkelte stikkprøver.

Av dette forstår en hva som står igjen å gjøre før Trøndelags fjellverden er utforsket. Undersøkelser på svensk side har vist at en i Nord-Trøndelags fjell, Hartkjølen, Jomafjellene, Børgfjell, kan vente en rekke betydningsfulle funn. Det samme gjelder fjellene i indre Verdal og Snåsa. Først når disse områder blir kjent, kan en

komme problemet om fjellfloraens vandring langs fjellkjeden nærmere inn på livet.

Selv lettilgjengelige strøk som fjellene på begge sider av Gauldalen, vet en lite om. Her er det mange steder gode bergarter og selv om det ikke er så høye fjell, vil utvilsomt meget av interesse komme for dagen.

Videre vil jeg peke på området mellom Rindal—Surnadal og Trondheimsfjorden og alle fjell på Fosenhalvøya. Jo, her er da beitemark nok for både amatør- og fagbotanikere.

Om en fjellvandrør får lyst til å ta med seg noen av de plantene han legger merke til, må det gjøres slik at de ikke visner, men beholder form og farge best mulig. En grei måte er å lage en mappe av to papplater og litt avis-papir. I en slik kan plantene ligge flere dager, men de må siden legges i et sterkere press. Send så materialet inn til Vitenskapsselskapets Museum. Enhver kan gjøre en innsats i utforskningen av Trøndelags fjellflora. I håp om at riktig mange vil samle planter i samband med ferieturen, ønsker jeg: God jakt!

Olav Gjærevoll.

Ikke røre — bare se!

Odd Fordal

Fjellblomsten.

En sang til kvinnens pris.

60 årsfesten.

Mel.: Rhenska vinet.

*Kvinne — du er selve fjellet,
skiftende i all din prakt.*

*Du er sol i bakkehellet,
du er flint i taus forakt.*

*Du er sommerlette skyer,
du er vinterstorm med folk.*

*:/: Du er vennlige små flyer,
du er ur og stein og stakk. :/:*

*Du er morgendugg i gresset,
du er kveldens solgangsvind.*

*Du er viddas vintermesse,
du er høstens fargeskinn.*

*Du er florlett fyk i sneen,
du er vårens symfoni.*

*:/: Du er lunefull som breen,
en kontrast med harmoni. :/:*

*Du er yre viltre bekker,
du er stryk og stille vann.*

*Du er grønt på bare flekker,
du er fjern mot himlens rand.*

*Du er alltid nye tinner,
du er mannens slott i slott.*

*:/: Du er kvinnen over kvinner
der du vinker blått i blått. :/:*

Hugo Nilsen.